

צמאה נפשי לאלוקים

שיעורים בנושא התפילה

לבוש בשעת התפילה

לע"נ הורי ר' אליהו בן בת שבע ז"ל

אליהו

לאה אירן בת טאוס ז"ל

3

צניעות נפשית בכיסוי הראש

בדין כיסוי שאר הגוף, כלומר החלק העליון של הגוף, כתב השר"ע¹¹ שאם נאנס ולא כיסה, בדיעבד יצא ידי חובה, שזה שייך לחלק הלבוש הנדרש מפני הכבוד, ובחלק הדינים שהם מפני הכבוד אין משום עיכוב התפילה. הלכה זו של כיסוי חלקו העליון של הגוף, שבדיעבד בשעת הדחק איננה מעכבת, יוצא מן הכלל יש בה. הכונה לכיסוי הראש, שהוא חובה גמורה המעכבת את התפילה. לא רק שאסור להתפלל בגילוי ראש, אלא אפילו להוציא שם שמים בפיו בברכה או באמירת פסוקים יש בזה משום איסור. והוסיף עוד השר"ע¹² שאפילו על כניסה לבית הכנסת בגילוי ראש יש למחות.

4

כיסוי הרגל

תחום שלישי של כיסוי, שהוא רצוי ביותר אך איננו מעכב, הוא כיסוי הכבוד. הכוונה, להיות מכוסה בבגדים שבהם האדם עומד לפני מוכבדים, כמו שרים ואנשי חברה מוכבדים. אין להעלות על הדעת להתפלל כאשר האדם לבוש בגופיה בלבד או כשרגליו מגולות וכדומה. אמנם, יש שכתבו להקל בכיסוי הרגלים במקומות שנהגו ללכת כך לפני נכבדים, כמו בארצות חמות שנהגו במקומות מסוימים ללכת עם סנדלים ללא גרבים וכן עם מכנסים קצרים. אבל אם הנהג בכל אופן, בחלק זה של לבוש בשעת התפילה מפני הכבוד, ניתן להקל בשעת הדחק. כגון: כאשר נמצאים במקום שאי אפשר להתלבש כיאות, כמו חולים או פועלים בשעת עבודה, שאינם יכולים ללבוש בגדים בכיסוי מלא בגלל הטרדה בעבודה. אבל אם יכולים להתפלל לפני העבודה או אחריה בלבוש מכובד, בודאי שיעדיף הדבר.

עליו לברר כיצד על האדם להיראות בזמן תפילתו, והכוונה, כיצד עליו להקפיד על לבושו? והאם ישנם חלקי לבוש שבלעדיהם אין להתפלל בשום אופן, ואחרים שניתן בשעת הדחק להתפלל בהם?

בשלוש בחינות נבחנו איכות התפילה בצורת לבושו של האדם: א. הרחוקת השפלות הטבעית המונעת עמידת בשר ודם לפני מלכי המלכים. ב. רוממות רוחנית הראויה לעמידה מול מרום וקדוש. ג. הופעה מכובדת אנושית חברתית על פי המקובל. בשתי הבחינות הראשונות נראה מדעת הפוסקים שיש להחמיר

ביותר, ואפילו אם התפלל כבר שלא כדין לא יצא ידי חובה וחייב להתפלל מחדש. ואילו בבחינה השלישית, אם התפלל כך, אף על פי שאין זה רצוי כל כך, תפילתו מקובלת. כעת נבאר ונפרט.

5

כיסוי הערוה - ההגנה מהשפלות

מניעות השפלות, כיצד? מאז חטא אדם הראשון נודע שישנם איברים בגוף האדם שראיתם מעוררת יצרם שפלים באדם, עד שהאדם איננו מסוגל באופן נפשי לעמוד לפני בוראו. וכפי שמסופר על אדם הראשון שנחבא בתוך עצי הגן, כי הבין שאיננו ראוי לעמוד לפני בוראו בהיותו ערום. אין להבין מכאן שאותם איברים הם פחותים בערכם, כי כל בריאת האדם היא שלמה וחשובה ורק חטאו גרם לו להשפלותם. אותם איברים, הנקראים מקום הערוה, צריכים להיות מכוסים מעיני האדם, וכן עליהם להיות מובדלים מחלק הגוף העליון על ידי מחיצה הנוצצת בינו לבינו.

לדעת ה"ד"ך חיים¹³, חוסר כיסוי של מקום ערוה פוסל את התפילה, וגם לימוד תורה וקריאת שמע נפסלים מדין תורה¹⁴. לא רק כאילו לא התפלל ולא למד, אלא שגם עבר עבירה. אם האדם מכוסה, כגון שהוא לבוש חלוק, אבל אין הוא חגור בתגורה המפסקת בין לבו לבין מקום הערוה, גם זה נחשב לעיכוב הפוסל את התפילה ומחייב לחזור ולהתפלל, אבל כאן האיסור הוא מדברי חכמים בלבד. על כן, גם אם אדם לבוש בבגד עליון ארוך כחלוק, מן הראוי שילבש מכנסים מתחת לחלוק כדי שיהיה לבו נבדל ממקום הערוה. מובן מאליו שהוא הדין באשה הלבושה בשמלה ארוכה.

נוסף לחלוקה זאת שחייבים בה על פי הדין, כתב השר"ע¹⁵ שצריך גם מבחויץ לחגור חגורה, שיהיה ניכר גם מבחויץ ההבדל בין פלג הגוף העליון לפלג התחתון. אבל הידור זה הצריך השר"ע רק לתפילת העמידה, ולא לאמירת ברכות או ללימוד תורה. המשנה ברורה¹⁶ הביא פוסקים שמקילים להתפלל בלי חגורה חיצונית, למי שרגיל ללכת כך כל היום. ובכל אופן העיר שממדת חסידות ראוי להשתדל לחגור חגורה בתפילה, גם לדעת המקילים.

מתוך ספר במצאת השר"ע - כרך ג' - ח' הכין א"ה - 1955

5

(כג) ולא תענה במעלות. כשאתה צונה כבש למוצח לא תעשה מעלות מעלות חשקונ"ם בלע"ז (שמועטן, שטאפלען) לאלה חלק יהא ומשופע: אשר לא תגלה ערוךך. שעי" המעלות אלה נריך להרד"ב פסיעותיו ואת"ם שאינן גלוי ערוה ממנו שהרי כתיב ועשה להם מכנסים בדי"מ הרחבת הפסיעות קרבו לגלוי ערוה הוא ואתה ענה בהם מנהג ציון והרי דברים ק"ו ומה אבנים הללו שאין בהם רעם להקפיד על ציון אמרה תורה הואיל ויש בהם לרך לא תהג בהם מנהג ציון חבידך שהוא בדמות יולך ומקפיד על ציונו על אחת כמה וכמה:

ר"ה - סוף כולל יבין

6

ב דיין לבישת בגדים, וכו' ו' סעיפים:

א *לא ילפש חלוקו (א) מישב (טו), אלא יקח חלוקו ונקיים בו [ראשו] וזרועותיו קעורנו שוכב, ונקצא (ב) קשיקים שהוא מקבסה: ב יאל יאמר יהני פתדני חדרים מי רואני. פי הקדוש פרד"ה הוא מלא כל הארץ קבורו:

משנה ברורה

א (א) מישב. דאזי פהקרת יתגלה גופו, ויהאדם צריך להתנהג בצניעות ובנישה לפני הקדוש ברוך הוא. ואפילו קשהוא לילה ובחברי חדרים, תלוא מלא כל הארץ קבורו, וכחשקה וכאורה לפניו יתברך. וכן צריך לזהר תמיד מתחת טעם זה שלא במקום הקרוב מלגלות מקשרו, ואפילו מעט. (ב) כל מה שדרפו להיות מקבסה בקברים לעולם. אכל רשאי לגלות ידו עד קיב"ו, וצנארו עד התזה. על-כן (ג) האגפילאות ירצה ללבושם או לפשטם גם-כן פחת הסדין, שלא לגלות רגליו, שדרפן להיות מקבסות לעולם בקדינות אלו שאין הולכין יחד אפילו בקרין, וכן כל פיצא קנה: אם לא שאי אפשר בענין אחר. וכן בבית הפרט שדרפן של בני-אדם לילך שם ערמים נאי אפשר בענין אחר. אין קנה משום פריצות. וכן (ג) קשרותן בקנה הדין כן, וכן (ד) יתה לפשט וללפש סמוך לזהר כל מה שאפשר, בקרי שלא ילך בגלוי הגוף שלא לצורך.

מתוך גירורה - ר"ה

יש אנשים שבודקים "שיעורים" כמה מותר לגלות. כל זה מבטא חולשה... כמורכב, יש מצבים שבהם מתגלה חולשה בצניעות אצל גברים, אפילו תלמידי-חכמים. לפעמים הולכים ברחוב רב ורבנית יחד, ואמנם חצי המשפחה לבוש כראוי. פשוט הדבר שהרבנית לבושה בצניעות, בהחלט להלכות צניעות - אבל לא כן הגבר, התלמיד-חכם. זו חולשה; האם הכרחי שיהיה כן? גם לגבר מתאים להיות מכוסה, והצניעות שייכת למהות טבע היהדות, להיפך מן הגוינות.

היינו הדין אם יקראו עליהם (בבבא)

טהרה וצניעות הן באופן מיוחד ההיפך של פריצות וחוצפה, ששייכות לטומאת הגויים. התכונות והמידות הישראליות המיוחדות הן צניעות, עדינות וכיישנות, וכל שאר העניינים שמשתלשלים מאיסור עריות. נכון שהצניעות מוגדרת על-ידי הרבה דברים אבל קודמת להם המידה היסודית של הצניעות הישראלית שהיא ההיפך משומאת הגויים, וכל ההלכות הקלות והחמורות באות סביב לזה. הצניעות הישראלית היא ההיפך הנגמור של החוצפה והגסות שבפריצות.

ולתפארה - כאשר נדעש הענין שיהא חסרן מקדש

- 10 עשמו ונתקבו בהסודות ובפרישות נכדל ונכלל ישראל. וזה ח"ה חלל כלפון שיהא נכדל בעיני סבריות שידעו ויבינו כי הוא נמלה עליונה מהם. ולא יחשבו זהה לרמיה רוחא. מש"כ היו סבריות להעלה שהיה בעיני ישראל. לכבוד ולתפארת.
- 15 ובינו מה כי הפן ה' ביקרו - וראוי להיות מרובם לפניהם. וכן הוא בכל כה"ג. מש"כ בגדי כהונה דכ"ד לא היה לכבוד ולתפארת אלא המגששות של ראשם כה"ג להגן מקדש מ'. חבל כה"ג היה ראו להיות משונה בכל הליכותיו: (א) וארהו. משה נתלמו מפניו שיבואר כמקור: לא כל הכבי לב. הכתוב אין ויקחו כלב כ"ה צמיה. חלל כל מקום דכהוב חכמי לב הביאור יראת ה'. שהוא ראשית הכמה ומקומה כלל כידוע. וע' להגן ל"א' ובג"מ.
- 20 והענין שגדעש לכהן ביהוד חכמה יראת ה' יבואר לפיננו: אשר מלאהו רוח חכמה. אשר מלאהו מביני חלל קאי על חסרן שידבר משה לחכמי לב.
- 25 שגלהו את חסרן רוח חכמה - וכ"ה הקדמה לסיפיה דקרא ועשו את בגדי אהרן לקדשו. דהמר שגלהו חסרן להקדש מן המקום לו בגדי קודש שסייעו לו לדבר. וידוע דכ"ד שגקדושה לגד בששון פשיה לקמה עפ"י דין. עוד כל מה שמכונים וזהו הפעולה לשם קדושה. ונוטלת יומר לתכלית כה"ג לעיל ו"ש ב' ובכ"ה מש"כ. נאווה משה שחזיר להאזיניה שהם נעלמו יראת ה' לעשות הנגדים כלפון שיעוילו ויהר לקדשו. ובהשכר הוא דבר שכלב ע"כ הקדים לומר להם אשר מלאתי את חסרן רוח חכמה והוא יבין וישיגל מכה סברדים ח"ך קהם פועלים כל לבו. הילך נעשו - ומש"כ. נאווה בזה משה נעלמו שידבר אל כל חכמי לב. ולא כללל שזם הכרם ח"ך מוגט לחכמות הנוללכה חלל לחכמה הכוסה:

היינו דבר יחלק חלל חכמה כיון כי חסרן

11 מטהרה לקדושה

אס"ן, פרשיות "אחרי מחדקדושים" מופיעות לפעמים מחוברות, כי שתיכן שייכות ליסודיות של הטהרה והצניעות, שהן ההיפך של גילוי-עריות וגילוי הכשר. לצערנו, היום הגויים משורפים לגמרי אחרי אופנה מדרנית שפירושה ללכת כמעט ערום בשוק והדברים מגיעים עד אלינו. נכון שיצר העריות הוא יצר חזק, אבל יש לזכור שטהרת המחשבה, המעשים והמשפחה, שייכת לעצם הטבע של ישראל, לעומת חציפות הגויים בהתנהגות הגבר והאשה. כמיוחד עובדי עבודה הקודש הנכנסים אל הקודש, צריכים ללבוש "מכנסי בד" על כשרם. שהם חלק מבגדי כהונה. שתי הפרשיות מחוברות בחלק השני של שתיכן, בעוסק בעניני עריות, וזה דבר נורמלי מאד: שכלול גדול וגבורה גדולה של טהרה שייכים במיוחד לקדושת ישראל. טהרה מביאה לידי קדושה. וטהרה נמשכת מקדושה. כך הוא אצל כל ישראל וביוחד אצל אנשי הקודש בישראל, "ישראל שבישראל", השיא האריסטוקרטי של ישראל אשר. בקדוש הקדשים, אשר אצלם צריכה להיות שמירה מעולה. לכן, מתוך "אחרי מות שני בני אהרן" ובידור הלכות כהונה הנמשכות מכן, מתבררים עניני טהרה ישראל וקדושת ישראל.

היינו הדין אם יקראו עליהם

הבגד שאדם עושה, משמש לכאורה, כמסוי מסכת ערוותו הטפנית. אבל בקושטא, אינו אלא ביטוי לעובדת היותו אדם. כעל-חיים אינם זקוקים ללבושים, מפני שתוכנם חומרי כבוד. וגופו של אדם דומה, הוא הזקוק לכסוי של "לבוש", המעניק לו צורת אדם.

שהאדם מורכב הרכבה בלתי אפשרית - תומר עכור, החפון ועוטה נשמת אלוך ממעל. וברו של אדם, אלמלא לבושו, אינו מביע אלא את צידו, הגופני הטל לבדו. והבלטה זו של צורתו הגשמית החיצונית, משגה. שהיא משטשטת בהכרח, את התכנים הנשמתיים המגובלים בו.

ומכאן אנו באים לידי הגדרת תפקידו של המלבוש. אדם מפאת היותו אדם, המשיג תכנים רוחניים, נטועה בו התכונה להתבושש במערכותיו, להיות נכלל בגילוי ילדות גופניתו הגסה. כי השיפת גסותו, מבעינה עד כדי טשטוש, את תפארת גדולתו ופנימיותו רוחניתו. והלבוש, הוא זה המעניק לו לאדם צביון ותואר אנושי, ומתארו כמות-שהוא במלאו שיעור קומתו. הוא מבטא איפוא את הכבוד השוכן בקברו, את נשמת אלוך ממעל המשמשת בו.

ה"לבוש", אינו איפוא מסכה. אדרבא, הוא המבליט את העובדה, שאין הגוף חסר מבטא את עיקר מציאותו. ונמצא, שאדרבא, הוא זה החושף את הנשמה האלוקית - ה"כבוד" - החפונה בקדו. וממילא, אף הגופניות עצמה מקבלת מעלתה נגון וקולטת אנושית. כי נוף המשמש מטה לתכנים עליונים, גופניות הכפופה לחוקים נשמתיים, איבדו זילותם והפכו הם עצמם למושאים של הארה וכבוד. וכדרך שיעור קף שנחרתו עליו דברי תורה, ההופך הוא עצמו להיות חפצא של קדושה.

אם יקראו עליהם (בבבא)

ומכאן נוכל לעלות בקדוש, ולהכליל בלבושי מלכות הללו, גם את מהותם של בגדי כהונה. הכהן, העוסק בעבודה זו של "לבושין", זקוק הוא עצמו למלבושים החזאמים ומאפיינים את עבודתו זו. ולבושין הללו, הם מכלל ה"לבוש" שבהם הוא משמש ומשתמש, כדי לבצע תפקידו זה. אמור אם כן, ש"בגדי כהונה", מגדירים את התוקנה הפנימית של כל מעשה העבודה. "בגדין שבגדיהן עליהן - כהונתן עליהן, אין בודיהם עליהם - אין כהונתן עליהן" (ובזה פ"ג). בגדי כהונה, מנחשים את צורת עבודת הכהונה: לקדש את הלבוש, שהוא ביטוי המהות חיצונית, ולהאציל עליו מלהלכות הקדושה של עבודת פנים.

זהו איפוא גם חותם ה"כבוד", שהוטבע בתורה על בגד הכהונה. "כבוד כפי שנתברר - הוא הביטוי החיצוני של המעלה הנסתרת. "ועשית בגדי קדש לאהרן אחיק לכבוד ולתארה" (שמות כ"ג).

אם יקראו עליהם (בבבא)

13

- בגד בלתי צנוע אסור משום כמה סיבות.
- א. פגיעת בכבוד ד' חמלא כל הארץ כבודו. נימוק זה שייך הן לאיש הן לאישה (ש"ע א"ח ג ט).
- מפני טעם זה, גם כשאשה נמצאת לבדה בביתה, ותהלך בצניעות. קל וחומר. בנוכחות בניה, כדי לא לפגום בטהרת מחשבתם.
- ב. הכשלת הגברים הרואים (ש"ע א"ע כא א טענה טוהה עה ט"ק א שרת יחזק דעו ג ט).
- ג. "בחוקותיהם לא תלכו" (ויקרא י"ח ג). בגד אפגנו של גויים בלתי צנוע ומושך תשומת הלב, יש בו איסור משום תוקנות הגויים ושיגם הלכות עבודה א"ח א א שרת ש"ק ש"ש פה ח"ס א"ח ט"ס קטו. שרת דברי חיי"ד י"ד ר"א ט"ל א"ר"ט י"ד ר"א ט"ז ט"א).
- ד. מידה רעה היא לנסות לעשות רושם על הזולת על ידי חיצוניותו ולחשתדל להבליט את יופיו (שו"ת ו"ה טענת ע"א א ט"ז). וס"פ הלכות אשות כ"ג, אדרבה על אשה להיות מלאה ענוה וצניעות ולהתפלל בלכתה ברשות הרבים: הלוואי ולא יסתכלו בי בני אדם.
- ה. מלבד החובה העצמית לאישה להתלבש בצניעות, יש איסור לגבר לומר דברי קדושה, כלומר תורה ותפילה בפני אישה שאינה לבושה באופן צנוע, אפילו אשתו. אלא עליו לעצום את עיניו או להפנות את גופו לכיוון אחר, כל מקרה כדינו (ש"ע א"ח ע"ה).

היינו דבר יחלק חלל חכמה